

УДК 378.147:657

Ж.В. ПІСКОВА,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри оподаткування та соціального забезпечення Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

І.І. КОЗИНЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ДІЛОВА ГРА «ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ» ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРЕНІНГУ ТА АПРОБАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ

Запропоновано методику проведення ділової гри як елемента тренінгу для студентів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік та оподаткування». Проаналізовано результативність організації ділової гри та розвиток спеціальних компетенцій. Звернено увагу на певні труднощі, які виникають під час підготовки та реалізації сценарію гри.

Ключові слова: економічна освіта, тренінгові технології, методика ділової гри, спеціальні компетенції, облік та оподаткування.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в економіці країни потребують удосконалення системи вищої економічної освіти. На жаль, існуючі моделі підготовки студентів економічних спеціальностей не завжди відповідають потребам. Відомо, що використання технологій у системі освіти дозволяє розвивати творчість, інтелект студентів та здібності, що знадобляться майбутнім фахівцям для створення успішної кар'єри. Технології допомагають формуванню багатьох професійних умінь та навичок у студентів: організації позитивної міжособистісної взаємодії у колективі, умінь критично і творчо вирішувати професійні завдання, умінь аналізувати і приймати правильні рішення у складних ситуаціях; сприяють розвитку професійних компетенцій.

Тренінгові технології є важливою складовою інтерактивного навчання. Саме методи активного навчання активізують самостійність думок тих, хто вчиться, залучають їх до процесу вироблення інформації, створюють атмосферу довіри та взаємодопомоги, роблять студентів активними суб'єктами навчання. Сьогодні з постійними змінами в законодавстві висувають вимоги застосовувати такі конкретизовані прийоми роботи, як ігрові вправи, практичні завдання, рольові та ділові ігри, обговорення проблеми в групах та парах під час організації тренінгів для студентів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом впровадження тренінгових технологій в освітній процес стало предметом численних публікацій. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін, бізнес-тренінги для економістів, тренінги для формування управлінських компетенцій висвітлюють у своїх працях такі вітчизняні фахівці: М. Артюшина [6], Н. Бутенко [6], Г. Ковальчук [6], Л. Новікова [3], А. Павленко [4], С. Степаненко [4], Г. Швиданенко [4]. О. Аксьонова розглядає питання методики викладання економічних дисциплін [1]. Разом з тим створення тренінгових технологій навчання і впровадження їх в блок економічних дисциплін викликають певні труднощі. Вчені-економісти розглядають питання суто економічного характеру. Так, Ж. Піскова [5] розкриває проблематику обліку і

© Ж.В. Піскова, І.І. Козинець, 2017

оподаткування в Україні та пропонує методикку здійснення податкових розрахунків податку на прибуток підприємств. І. Козинець приділяє увагу проблемі методичної підготовки викладачів економічних дисциплін [3]. А поєднання спільних зусиль авторів породжує необхідність розробки тренінгів з дисциплін галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Мета статті – запропонувати сценарій гри з метою подальшого його удосконалення та оновлення; показати результативність організації ділової гри як елемента тренінгу для студентів, які навчаються за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік та оподаткування».

Основна частина. Відомо, що термін «тренінг» має низку значень: навчання, виховання, тренування. Як зауважує Н.І. Федоренко, знання на тренінгу не подаються у готовому вигляді, а стають продуктом активної діяльності самих учасників. У центрі уваги – самостійне навчання учасників та інтенсивна взаємодія [7, с. 246]. Розглядаємо тренінг як групу методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання та оволодіння певним видом діяльності з розвитком компетенцій.

Використовуючи методичні рекомендації щодо проведення тренінгів, пропонувані Л.М. Новіковою [3], автори вважають актуальним і необхідним організацію і проведення комплексного тренінгу для підготовки студентів з галузі знань. Для цього на основі структурно-логічної схеми визначено структуру модельованої фірми, бо пропонуваній тренінг моделює реально діюче підприємство (суб'єкт малого підприємництва). Також припустимо, що наша фірма одним із стратегічних завдань вважає впровадження Системи управління якістю згідно з міжнародними стандартами, тому підприємство включає такі напрями діяльності, які мають стати окремими процесами: «Менеджмент», «Маркетинг», «Виробництво», «Облік і оподаткування». Під час навчального процесу студенти в межах кожного напрямку грають (виконують) роль залежно від спеціальності та галузі знань.

Розглянемо ділову гру «Організація бухгалтерського обліку» як елемент тренінгу з напрямку «Облік і оподаткування». Для отримання спеціальних компетенцій з напрямку «Облік і оподаткування» тренінг побудовано на основі таких трьох ділових ігор:

- ділова гра № 1 «Організація бухгалтерського обліку»;
- ділова гра № 2 «Організація обліку витрат виробництва і витрат діяльності»;
- ділова гра № 3 «Оподаткування підприємства».

Під час тренінгу з «Обліку і оподаткування» (посади: «головний бухгалтер», «бухгалтер з обліку виробництва і калькулювання», «бухгалтер з податкового обліку») студенти (учасники гри) набувають навичок практичної роботи, що формує у них систематичне бачення процесу функціонування реального підприємства, а також сприяє їх професійній орієнтації.

Зазначимо, студенти повинні оволодіти такими спеціальними компетенціями, як здатність:

- організовувати обліковий процес на модельованому підприємстві;
- обирати ефективні системи організації управління бухгалтерією;
- використовувати облікові регістри, складати графіки облікових робіт;
- обирати оптимальну форму організації і методи бухгалтерського обліку;

Проведення тренінгу з напрямку «Облік і оподаткування» передбачає наявність базової підготовки учасників гри з таких дисциплін: економіка підприємства, фінанси підприємств, менеджмент, бухгалтерський облік, фінансовий та управлінський облік, основи оподаткування, аналіз господарської діяльності, податкове планування і прогнозування, податковий менеджмент.

Модель тренінгу щодо напрямку «Облік і оподаткування» наведено на рис. 1.

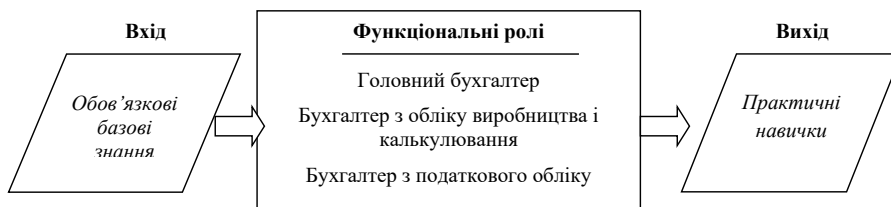

Рис. 1. Концептуальна модель напрямку «Облік і оподаткування»

Детальніше напрям «Облік і оподаткування» характеризує його функціонально-рольова модель (рис. 2).

Рис. 2. Функціонально-рольова модель напрямку «Облік і оподаткування»

Оскільки комплексний тренінг охоплює всі етапи діяльності модельованого підприємства, результатом проведення кожного модуля повинен бути Звіт, який складають учасники гри. Звіт відображає відповідні параметри діяльності підприємства. Очікуваним результатом проведення тренінгу з напрямку «Облік і оподаткування» є складання Звіту «Облік і оподаткування», у якому висвітлюються такі параметри:

- наказ про облікову політику підприємства;
- фінансова звітність підприємства (фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва);
- система оподаткування;
- податкова звітність підприємства.

Важливий фактор досягнення цілей ділової гри – це дотримання алгоритму її проведення (табл. 1). Запропонований алгоритм складений з урахуванням принципу хронологічної послідовності і логічної структуризації навчального матеріалу, розрахований на 90 хв. Алгоритм дій узгоджується з керівником наскрізного тренінгу.

Таблиця 1

Алгоритм проведення ділової гри «Організація бухгалтерського обліку»

Час, хв.	Навчальні питання	Функції модератора (викладача)	Дії учасників гри
5	Вивчення й усвідомлення вступної настанови на гру, правил її проведення і поведінки учасників	Постановка мети, завдань, питань, правил. Представлення учасників гри	Загальне обґрунтування. Постановка питань
10	Розгляд начальних питань	Надання слова учасникам	Викладення і обґрунтування ідеї
10	1. Вибір оптимальної форми ведення бухгалтерського обліку	Координація роботи учасників. Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення

Закінчення табл. 1

Час, хв.	Навчальні питання	Функції модератора (викладача)	Дії учасників гри
10	2. Формування аналітичної інформації щодо обліку необоротних активів	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	2.1. Обрання методу амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	2.2. Вибір підходів до переоцінки необоротних активів	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
15	3. Формування аналітичної інформації щодо обліку оборотних активів	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	3.1. Вибір методу оцінки вибуття запасів	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	3.2. Порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат, ведення окремого субрахунку обліку транспортно-заготівельних витрат	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	3.3. Вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів, малоцінних швидкозношуваних предметів	Керівництво підгрупами учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
10	4. Формування аналітичної інформації щодо обліку доходів і витрат	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
	4.1. Перелік і склад змінних і постійних загальнопромислових витрат, бази їх розподілу	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	4.2. Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
	4.3. Порядок визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом	Координація роботи учасників	Постановка питань. Контраргументи і їх обґрунтування
10	5. Склад і структура фінансової і податкової звітності підприємства	Затвердження висновків	Аналіз факторів, обґрунтування рішення
15	4. Прийняття рішення	Затвердження висновків	
5	Завершальна частина	Підбивання підсумків	

Розглянемо навчально-методичні матеріали, що видаються учасникам для підготовки до ділової гри (табл. 2).

Таблиця 2

Навчально-методичні матеріали, що видаються учасникам для підготовки до ділової гри

Показник	Характеристика
Час проведення	90 навчальних хвилин
Сутність проблеми	Формування наказу про облікову політику модельованого підприємства як елемента системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві відповідно до засновницьких документів
Установка на гру	Завдання. Обґрунтувати складові наказу про облікову політику підприємства та організацію бухгалтерського обліку з урахуванням: – організаційно-правової форми підприємства; – галузевих особливостей господарської діяльності; – обсягів виробництва; – обраної системи оподаткування.

Показник	Характеристика
Час проведення	90 навчальних хвилин
Вихідні дані	а) організація бухгалтерського обліку ґрунтується на застосуванні загальноприйнятих передумов: – вивчення структури, технології та організації виробництва; – організації облікового апарату та праці облікових працівників; – організації облікового процесу (визначення обсягу облікових робіт); – організації досконалого володіння працівниками бухгалтерії (бухгалтером, власником) діючої законодавчої та нормативної бази щодо питань ведення бухгалтерського обліку; б) складання і подання фінансової звітності враховує: – принципи бухгалтерського обліку; – методи і процедури ведення бухгалтерського обліку; – обраний метод оцінки вибуття запасів для визначення справедливої вартості запасів; – обраний метод амортизації основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних необоротних матеріальних активів; – спосіб складання форм звітності; в) складання і подання податкової звітності враховує: – систему оподаткування; – види податкових декларацій відповідно до переліку податків, зборів (обов'язкових платежів).
Оформлення розпорядчого документа	Наказ про облікову політику підприємства та організацію бухгалтерського обліку
Пропозиції головному бухгалтеру	Чіткий і зрозумілий виклад аргументів і висновків щодо запропонованого наказу про облікову політику підприємства та організацію бухгалтерського обліку Готовність до дискусії

Після впровадження у навчальний процес ділової гри нами було здійснено опитування студентів щодо оцінки результативності обраного прийому. Анкетування проводилось в групах ФК-13-1,2,3,4,5. Всього було опитано 80 студентів. Аналіз анкетування показав, що 97% опитаних визначили гру потрібною та ефективною. 88% вважають, що навчилися вибирати оптимальну форму ведення бухгалтерського обліку. Формувати обліково-аналітичну інформацію щодо обліку оборотних активів зуміли 77% опитаних. Така ж кількість респондентів відповіли, що гра допомогла навчитися формувати обліково-аналітичну інформацію щодо обліку необоротних активів. 97% стверджують, що вміють заповнювати фінансову і податкову звітність відповідно до організаційної моделі підприємства. На жаль, 3% опитаних зазначили, що відчули труднощі під час гри, хоча схвалюють мету її проведення.

Висновки. Отже, проаналізувавши анкети студентів та використавши власні спостереження, можемо сказати, що запропонована ділова гра як елемент тренінгу, є актуальною та результативною, бо розвиває спеціальні компетенції студентів.

Оскільки гра дозволяє студентам почувати себе комфортніше, з'являється можливість більш творчо підходити до організації навчального процесу. Однак варто зауважити, що все-таки існують певні труднощі, які виникають під час підготовки та реалізації сценарію гри, бо відомо, що спілкування учасників у ході тренінгу охоплює дві складові: зміст і процес. Зміст тренінгу – це тематика, що вивчається під час реалізації сценарію гри. Процес тренінгу – це те, як взаємодіють учасники тренінгу під час навчання, яка атмосфера в уявному колективі фірми, які ролі виконують, як впливають один на одного, і тому процес тренінгу не може бути повністю передбачуваним.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження необмежені, бо під впливом часу оновлюється законодавча база з кожної спеціальності галузі знань 07«Управління та адміністрування». Об'єктом наступного дослідження плануємо обрати елементи тренінгів для підготовки студентів за спеціальністю 073 «Маркетинг».

Список використаних джерел

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економічних дисциплін: навчальний посібник / О.В. Аксьонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 708 с.

2. Козинець І.І. Шляхи підвищення педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін / І.І. Козинець // *Духовність особистості : методологія, теорія, практика : зб. наук. праць.* – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2011. – №5 (46). – С. 62–72.

3. Новікова Л.М. Сучасні технології практичних занять в системі вищої економічної освіти : навчальний посібник / Л.М. Новікова. – Павлоград: ЗПІЕУ, 2005. – 73 с.

4. Павленко А.Ф. Сучасні тренінгові технології навчання : навчально-методичний посібник у 6 кн. / А.Ф. Павленко, С.В. Степаненко, Г.О. Швиданенко та ін. – Кн.1: Технології підготовки і проведення тренінгів. – К. : КНЕУ, 2001. – 117 с.

5. Піскова Ж.В. Методика здійснення податкових розрахунків податку на прибуток підприємств / Ж.В. Піскова. Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 3. – С. 11–19.

6. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін: навч. посібник / Г.О. Ковальчук, Н.Ю. Бутенко, М.В. Артюшина та ін., за ред. Г.О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2006. – 320 с.

7. Федоренко Н. І. Використання інноваційних технологій у вищій школі як шлях формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців / Н.І. Федоренко // *Грані.* – 2015. – 6 (122). – С. 150.

References

1. Aksonova, O.V. (2006). *Metodyka vykladannia ekonomichnykh dystsyplin* [Economic disciplines teaching methodology]. Kyiv. KNEU Publ., 708 p. (In Ukrainian).

2. Kozynets, I.I. (2011). *Shliakhy pidvyshennia pedahohichnoi maisternosti vykladachiv ekonomichnykh dystsyplin* [Ways to improve pedagogical skills of economic subjects teachers]. *Dukhovnist osobystosti : metodolohiia, teoriia, praktyka* [Spirituality : methodology, theory, practice], no. 5 (46), pp. 62-72 (In Ukrainian).

3. Novikova, L.M. (2005). *Suchasni tekhnolohii praktychnykh zaniat v systemi vyshchoi ekonomichnoi osvity*. [Modern technologies of practical classes in higher economic education]. Pavlohrad, ZPIEU Publ., 73 p. (In Ukrainian).

4. Pavlenko, A.F., Stepanenko, S.V. & Shvydanenko, H.O. (2009). *Suchasni treninhovi tekhnolohii navchannia. Kn.1: Tekhnolohii pidhotovky i provedennia treninhiv* [Modern training technology training. Vol. 1 : Technology training and training]. Kyiv, KNEU Publ., 117 p. (In Ukrainian).

5. Piskova, Zh.V. (2013). *Metodyka zdiisnennia podatkovykh rozrakhunkiv podatku na prybutok pidpryemstv* [The method of tax calculation CIT]. *Bukhhalterskii oblik i audyt* [Accounting and Auditing], no. 3, pp. 11-19 (In Ukrainian).

6. Kovalchuk, H.O., Butenko, N.Yu. & Artiushyna, M.V. (2006). *Treninhovi tekhnolohii navchannia z ekonomichnykh dystsyplin* [Training technologies in economic sciences learning]. Kyiv, KNEU Publ., 320 p. (In Ukrainian).

7. Fedorenko, N.I. (2015). *Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u vyshchii shkoli yak shliakh formuvannia profesiinykh kompetentsii u maibutnikh fakhivtsiv* [Using innovative technologies in higher education as a way of future specialists professional competence formation]. *Hrani* [Facets], no. 6 (122), p. 150 (In Ukrainian).

Предложена методика проведения деловой игры как элемента тренинга для студентов, обучающихся по отрасли знаний 07 «Управление и администрирование» специальности 071 «Учет и налогообложение». Проанализированы результативность организации деловой игры и развитие специальных компетенций. Обращено внимание на определенные трудности, которые возникают при подготовке и реализации сценария игры.

Ключевые слова: экономическое образование, тренинговые технологии, методика деловой игры, специальные компетенции, учет и налогообложение.

Simulation methodology as a part of training students studying «Management and Administration», major 071 «Accounting and Taxation» was suggested. The performance of simulations and development of specific competencies were analyzed. Attention was paid to the difficulties that arise during preparation and implementation of the simulation scenario.

Key words: economic education, training techniques, simulation methods, special competencies, accounting and taxation.

Одержано 3.03.2017.